

POZITIVNI PRIMJERI
ZAŠTITE MEDIJSKOG INTEGRITETA

ANTI-SISTEM ILI KAKO SPASITI NOVINARSTVO

BRANKICA PETKOVIĆ

UVOD

Naša analiza dobrih praksi na području zaštite medijskog integriteta¹ proizlazi iz istraživanja koje smo u okviru projekta Medijski opservatorij u Jugoistočnoj Evropi (SEE Media Observatory) objavili u knjizi *Značaj medijskog integriteta (Media integrity matters)* 2014. godine, a provedeno je u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Makedoniji i Srbiji. Tadašnje istraživanje je većim dijelom obrazložilo na koji način koruptivni odnosi u medijskom sistemu onemogućavaju da mediji služe javnom interesu, no u jednom dijelu je evidentiralo i pozitivne primjere i prakse gdje regulacijski okvir i institucije ili sami mediji i njihovo novinarstvo doprinose zaštiti medijskog integriteta i javnom interesu u medijima. Tim opservatorija je u 2015. godini nastavio istraživati pojedine segmente odnosa koji korumpiraju medijske sisteme, npr. financijske odnose između države i medija,² a istovremeno je u istraživanje uključio i Crnu Goru, Kosovo i Tursku.

Istraživački rad manjeg opsega kojeg predstavljamo ovdje želi pobliže osvijetliti neke pozitivne primjere medijske politike, antikorupcijskih institucija, samih medija i novinarstva u regiji koje smo spomenuli u regionalnom izvještaju *Značaj medijskog integriteta* iz 2014. godine. Ovdje smo se usredotočili na tri države – Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku i Srbiju – jer su u tim državama istraživački izvještaji navodili više takvih primjera, a i zbog ograničenosti ovog istraživanja. Izabrali smo osam primjera dobrih praksi te kroz studiju primjera i uz pomoć polustrukturiranog dubinskog intervjua sa vodećom osobom, koja predstavlja i može objasniti izabrani primjer institucije ili medija, došli do nekih saznanja. Za sve izabrane primjere smo se pitali kako su nastali, koji pravni, institucionalni i financijski okvir ih omogućava, kakav je i koliko odlučujući ljudski faktor – personalni sastav i uloga vodeće ličnosti koja idejno i/ili praktično usmjerava rad te pozitivne prakse/primjera. Zašto su baš te institucije ili

1 Ovaj izvještaj pripremljen je za okrugli stol u Sarajevu koji je održan 14. aprila 2016. godine. Autorica se zahvaljuje Sandri B. Hrvatini i Saneli Hodžić za sugestije.

2 Izvještaji o financijskim odnosima između države i medija dostupni su na web stranici Medijskog opservatorija u Jugoistočnoj Evropi, <http://mediaobservatory.net/media-integrity-reports-2015>.

ZNAČAJ
MEDIJSKOG
INTEGRITETA

mediji takvi da štite medijski integritet i rade u javnom interesu, kako je do toga došlo? Zanimale su nas i ambicije i vizije za budućnost tih pozitivnih primjera.

Naš pregled ove primjere pobliže predstavlja sa namjerom da doprinese boljem razumijevanju kako su nastali i kako djeluju. Nije namjera ovog rada da te primjere idealizira ili kritizira. Sagledavajući ih želimo vidjeti što možemo na osnovi njihovog rada zaključiti o mogućnosti reforme medijskih sistema jer sa druge strane ovih pozitivnih primjera stoji ogroman i za demokraciju uništavajući sustav koruptivnih odnosa u medijima koji dominira. Radi se o tome da je potrebno uvidjeti kako stati na kraj tom sustavu i izgraditi novi.

Na području medijske politike u ovom istraživanju pozitivnih praksi izdvojili smo primjer rada i konkretnih mjera odjela za medijsku politiku Ministarstva kulture Republike Hrvatske u mandatu prošle vlade (vlade Zorana Milanovića, koja je bila na vlasti u Hrvatskoj od decembra 2011. do januara 2016.). U institucionalnom smislu smo izdvojili rad antikorupcijskog tijela u Srbiji – Savjeta za borbu protiv korupcije, koji je u razdoblju od 2011. do 2015. godine objavio tri izvještaja koji problematiziraju vlasništvo i financiranje medija, te s tim doprinio osvjetljavanju problema korumpiranosti medijskog sistema i potaknuo javnu raspravu i moguće medijske reforme. Među medijima i primjerima novinarskih produkcija izdvojili smo regionalnu mrežu BIRN – Balkan Investigative Reporting Network sa formalnim sjedištem u Sarajevu, regionalnom kancelarijom u Beogradu i podružnicama u više država u regiji, Centar za istraživačko novinarstvo (CIN) u Sarajevu, *online* medije *Žurnal* u Sarajevu i *Buka* u Banja Luci, te najprije televizijsku emisiju, a sada *online* medij *Insajder* iz Beograda i tjednik *Novosti* u Zagrebu, koji izlazi u tiskanom izdanju, ima i web stranicu, a izdavač mu je reprezentativna organizaciji srpske manjine u Hrvatskoj – Srpsko narodno vijeće.

Primjere medija i novinarskih produkcija koje ovdje pobliže predstavljamo naši istraživači su u izvještaju o pokazateljima medijskog integriteta 2014. godine izdvojili kao pozitivne prakse zbog njihovog novinarstva i sadržaja koje objavljuju, ne baveći se tada njihovim institucionalnim, financijskim ili radno-pravnim okvirima.

Intervjue za ovo istraživanje – osim jednog – vodili smo u decembru 2015. i januaru 2016. godine. Intervjuirali smo: MILANA F. ŽIVKOVIĆA, savjetnika za medijsku politiku u Ministarstvu kulture Republike Hrvatske u mandatu vlade Zorana Milanovića, PROF. DR. MIROSLAVA MILIĆEVIĆA, potpredsjednika Savjeta za borbu protiv korupcije u okviru Vlade Republike Srbije, GORDANU IGRIĆ, regionalnu direktoricu BIRN-a, LEILU BIČAKČIĆ, direktoricu Centra za istraživačko novinarstvo (CIN) u Sarajevu, ELDINA KARIĆA, urednika portala *Žurnal* i direktora antikorupcijske mreže ACCOUNT, BRANKICU STANKOVIĆ, urednicu portala i televizijske produkcije *Insajder*, IVICU ĐIKIĆA, urednika tjednika *Novosti*, PROF. DR. MILORADA PUPOVCA, predsjednika Srpskog narodnog vijeća, i ALEKSANDRA TRIFUNOVIĆA, urednika portala *Buka*. Svi intervjui osim jednog obavljani su

uživo, snimani i transkribirani za potrebe analize. Intervju sa Aleksandrom Trifunovićem obavljen je preko elektronske pošte u martu 2016. godine.

Naš izvještaj ćemo strukturirati tako što ćemo najprije u regionalnom pregledu predstaviti osnovne i komparativne karakteristike primjera dobrih praksi koje smo izdvojili. Primjere dobre prakse na području medijske politike i borbe protiv korupcije ćemo u regionalnom pregledu predstaviti samostalno, bez komparativnih navoda, jer smo za svako od tih područja ionako izdvojili samo po jedan primjer. Na kraju ćemo povući nekoliko zaključaka iz ovih osam primjera.

1

KOMPARATIVNI PREGLED MEDIJA-POZITIVNIH PRIMJERA ZAŠTITE MEDIJSKOG INTEGRITETA

Svi mediji i novinarske produkcije koje smo izdvojili i pobliže osvijetlili – *Žurnal*, *CIN*, *BIRN*, *Insajder*, *Novosti* i *Buka* – su neprofitni. Naše istraživanje o medijskom integritetu iz 2014. godine naime ni u jednoj državi nije navelo kao primjere dobre prakse zaštite medijskog integriteta niti jedan komercijalni medij, a također niti jednu javnu radioteleviziju. Taj podatak je zanimljiv sam po sebi. Tadašnjim istraživanjem obuhvatili smo pet država regije. Ipak je izdvojena kao pozitivan primjer emisija *Insajder* koja je u vrijeme našeg tadašnjeg istraživanja djelovala unutar komercijalne televizije *B92*, no ta televizija je proizašla iz nekomercijalnog, alternativnog medijskog sektora i potom promijenila profil, a također se je i emisija *Insajder* u vrijeme našeg rada na osvjetljavanju pozitivnih primjera zaštite medijskog integriteta izdvojila iz *B92*, napustila institucionalni okvir te privatne, komercijalne televizijske kuće, i postala samostalan medij.

Ono što povezuje ovih šest medija/novinarskih produkcija i njihove vodeće predstavnike koje smo intervjuirali je posvećenost i strast do novinarstva kao profesije i kao javne službe. Oni nemaju dilema što je smisao novinarstva, a čini se i da bi sa svojom posvećenošću i imaginacijom bili sposobni naći načina da se ovako bave novinarstvom gdje god i kako god.

1.1

NASTANAK I PRAVNI STATUS

Većinu medija koje smo izdvojili karakterizira rad na istraživačkom novinarstvu – sistematičan rad na otkrivanju nepravilnosti, korupcije i zloupotrebe moći kao pojava koje uništavaju društvo i demokraciju. Novinarstvo koje je zasnovano na provjerenim činjenicama.

Analiza primjera šest medija iz tri države pokazala je da su uvijek pokrenuti vizijom manje grupe pojedinaca koji ne žele biti dio medijskog *mainstreama* i žele uspostaviti svoj institucionalni okvir koji je neprofitan i koji omogućava novinarsku autonomiju, rad u interesu javnosti, a ujedno i vlastitu egzistenciju.

Nastaju iz nemogućnosti da svoju viziju i razumijevanje novinarstva ostvare u drugim medijima.

Svi ti mediji osnovani su poslije 2000. godine; nijedan medij kojeg smo izdvojili kao pozitivan primjer zaštite medijskog integriteta nije pokrenut u 1990-tim godinama ili u ranijim razdobljima.

Žurnal je krajem 2008./početkom 2009. godine pokrenulo 3-4 novinara nezadovoljnih situacijom u medijima u kojima su radili. CIN je 2004. godine također pokrenula manja grupa novinara potaknuta i podučena američkim modelom novinarskih istraživačkih centara. BIRN je 2004. godine pokrenula mala grupa 5-6 novinara – većinom novinarki – koja je najprije djelovala unutar Instituta za ratno i mirnodopsko izvještavanje (Institute for War and Peace Reporting) u Londonu, te se potom osamostalila i pokrenula svoju organizaciju i medij. *Insajder* je počeo 2004. godine kao tim troje novinara koji se bave istraživačkim novinarstvom i prave tematske televizijske emisije. *Buku* je 2000. godine pokrenula ekipa ljudi koja je proizašla iz studentskih pokreta i radila na studentskim publikacijama. Tjednik *Novosti*, u formi i sa profilom kakav je sada, izašao je na kioske u januaru 2010. i uključio dio novinarske ekipe ugaslog tjednika *Feral Tribune*. *Novosti* ipak imaju nešto drugačiji pokretački kontekst – u sadašnjoj formi su nastale kao rezultat konceptualne nadgradnje manjinskog medija u općeinformativni tjednik unutar od prije uspostavljenog institucionalnog okvira Srpskog narodnog vijeća u Hrvatskoj. No također su u tom novom izdanju utemeljene na viziji pojedinca i uz čvrsto jezgro nekoliko novinara koji su proizašli iz *Ferala* i dijele posvećenost i strast prema slobodnom i kritičkom novinarstvu. Nije zanemarivo da su dva medija od šest izdvojenih kao pozitivni primjeri zaštite medijskog integriteta u regiji nastali u kontekstu međunarodnih novinarskih projekata te su proizlazeći iz njih izgradili svoje organizacije (BIRN i CIN).

Mediji koje smo proučili djeluju kao nevladine organizacije tj. udruženja građana, kojemu su osnivači novinari koji su pokrenuli medij, osim tjednika *Novosti* kojemu je izdavač reprezentativno, koordinacijsko tijelo manjinske zajednice, no i ono ima pravni status udruženja građana. *Žurnal*, na primjer, izdaje Centar za razvoj medija i analize, *Buku* Centar za informativnu dekontaminaciju mladih Banja Luke itd. U dva slučaja glavni osnivač(i) ovih medija ustanovili su paralelno i firmu (BIRN i *Insajder*), preko kojih trže svoje novinarske produkte i analize. Taj segment zarade se usmjerava u djelatnost medija i troškove novinarske produkcije. S druge strane je i *Žurnal* (odnosno njegov izdavač Centar za medijski razvoj i analize) osnovao sestrinsku organizaciju – Antikorupcijsku mrežu organizacija civilnog društva u Bosni i Hercegovini (ACCOUNT), no i ona je neprofitna, nevladina organizacija i bavi se aktivizmom na području borbe protiv korupcije.

Izvori financiranja većine ovdje analiziranih medija i novinarskih produkcija su donacije stranih donatora, koje u najvećoj mjeri dobivaju na osnovi pojedinačnih projekata koji često traju više godina (*Žurnal*, CIN, BIRN, *Buka...*), a neki od njih primili su i inicijalnu donaciju za pokretanje medija (*Buka* i CIN), pomoć u obliku besplatnog kompjutorskog programa i gostovanja web stranice na početku svog rada (*Insajder*) ili donaciju za višegodišnje institucionalne, operativne troškove povezane sa strateškom, dugoročnom reformom unutrašnje organizacije (BIRN). Svaki od medija – osim *Novosti* koje imaju specifičan model financiranja i *Insajdera* koji se tek postavlja kao samostalan medij i traži donatore – ima grupu stalnih donatora, iako se angažiraju i u traženju novih. Odlazak stalnog donatora predstavlja u takvim uvjetima ozbiljnu prijetnju opstanku medija. Donatori su privatne fondacije iz stranih država te američke i evropske državne institucije preko različitih programa razvojne pomoći medijima. Rad donatora na podršci medijima u regiji bila bi zanimljiva i korisna posebna tema, no mi joj se u našem radu nismo mogli posvetiti.

Financijska stabilnost medija koje smo pobliže istražili proizlazi iz umijeća ljudi zaduženih za pridobivanje donacija da razviju dobre ideje i dobro upravljaju sa donacijama, te i iz dobrih rezultata i dobre suradnje sa donatorima. Upravo ovi mediji su i od strane donatora koji djeluju u njihovim državama prepoznati kao rijetke dobre prakse i u njih oni usmjeravaju sredstva za demokratski razvoj medija. Gordana Igrić kaže da je sa godinama stekla sposobnost prepoznati koja ideja i koji projekt je prikladan za kojeg donatora s obzirom na njegov profil i strategiju. Istovremeno unutar BIRN-a donacije traže na više nivoa – na regionalnom i na nivou država u kojima djeluju lokalne BIRN organizacije. Da bi izbjegli unutrašnje konflikte ili nepreglednost, u vezi sa tim postoje dogovori, procedure, a i redovni sastanci unutrašnjih organa. Kombinacija donatora, kombinacija regionalnog i nacionalnog nivoa generiranja projekata i pridobivanja donacija, te pokušaj komercijalnog pristupa onim produktima BIRN-a koje je moguće tržište je poslovni model BIRN-a. BIRN ima svoje organizacije u šest država u regiji te svoju mrežu novinara i urednika u još 4-5 država regije. Ukupno oko 200 ljudi mjesečno rade za BIRN i za cijeli pogon treba godišnje oko 2,3 miliona eura. Eldin Karić naglašava da je najvažnije postići rezultate za novac koji dobijete od donatora i izgraditi uzajamno povjerenje sa donatorom. „Ničim ne bih ugrozio to povjerenje, prije bih štetio sebi i svojoj organizaciji, nego donatoru i obavezi koju smo preuzeli.“ Pored toga Karić naglašava da donatorima jasno daju do znanja da oni kao medij trebaju novac za rad novinara, za produkciju sadržaja, a ne za nešto drugo, na primjer konferencije, okrugle stolove i slično.

S obzirom na ovisnost o projektnom financiranju, a istovremeno nuždu da se za rad novinara osigura kontinuirane uvjete, ljudi u medijima ovisnim o donacijama moraju spretno kombinirati projekte i donacije da ne bi u nekom

periodu ostali bez sredstava. Više sugovornika potvrđuju da postoje stalni donatori koji im u takvim situacijama priskoče u pomoć da premoste neki period. Leila Bičakčić naglašava da u CIN-u strogo vode računa da menadžerski dio organizacije zadužen za brigu o sredstvima i stabilnom radu organizacije ne opterećuje novinare sa financijskim problemima i da im omogući miran, redovan rad i redovne plaće.

Plaće su redovne i pristojne za države u kojima ovi mediji djeluju. Financijski položaj novinara u medijima koje opisujemo vjerojatno najbolje odražava objašnjenje prof. dr. Milorada Pupovca kao predstavnika izdavača tjednika *Novosti* u Hrvatskoj: „Ova vrsta medija, kao i sloboda koja ide uz to, a time i neugodnosti koje ta sloboda donosi u općem javnom prostoru, ne mogu biti nagrađivani sredstvima kakvim su plaćeni novinari, urednici i kolumnisti u korporativnim medijima. Ovo je ipak manjinsko-alternativni medij. Svi novinari koji rade za *Novosti* svjesni su da sredstva za koja rade, koja su stabilna i koja su jamstvo njihove samostalnosti, situiranosti i slobode, teško mogu biti zamijenjena nečim drugim.“

Plaće u ovim medijima isplaćuju se u pravnom smislu regularno, sa socijalnim doprinosima. „Mora biti sve čisto. Ne smijemo biti kao oni koje kritiziramo. To je suština,“ kaže Eldin Karić. Lejla Bičakčić također kaže da su svi u CIN-u zaposleni legalno i svi propisi iz domena radnih odnosa se dosljedno poštuju. „Plaće su redovne i svi imaju zagwarantirano da će dobiti ono što im piše u ugovoru. Tu nema zbora,“ kaže Bičakčić. Gordana Igrić navodi da u BIRN-u koji djeluje u više država regije i suradnici potpadaju pod različite pravne režime, dio ljudi prima honorare, a ne plaće, jer se traže financijski i pravno najprikladnija rješenja za radni status.

Prihodi od naplaćivanja samih novinarskih sadržaja u medijima koje predstavljamo, a koji se financiraju iz donatorskih sredstava, rijetki su. CIN dozvoljava i podstiče besplatno preuzimanje i objavljivanje svojih priča u drugim medijima, to je praksa i više drugih medija predstavljenih ovdje, no BIRN uz to ima sistem pretplata za „premium“ sadržaj na portalu za stranu javnost *Balkan Insight*. Sada imaju 95 takvih institucionalnih pretplata, a preko svog poduzeća BIRN Consultancy naplaćuju stručne analize konkretnih tema za konkretne naručioce. Buka na svom portalu objavljuje i oglase, no Aleksandar Trifunović navodi da ih marketing uglavnom zaobilazi i da ne dobivaju oglase jer su uspješna poduzeća tijesno povezana sa politikom.

Financijski okvir *Insajdera* poslije napuštanja televizije B92 tj. na početku samostalnog djelovanja u početku 2016. godine temelji na nekoliko dogovora o otkupljivanju njihovih istraživanja odnosno emisija. Obavezu produciranja emisija za televiziju B92 preuzeli su na odlasku iz te televizije, a također su postigli dogovor sa regionalnom televizijskom mrežom NI i sa Slobodnom Evropom da objavljuju svoje emisije unutar tih velikih medija i za to budu kao Insajder produkcija plaćeni. Istovremeno traže donacije kroz Insajder udruženje građana. Angažirali su i ljude da im na volonterskoj osnovi pomognu napraviti poslovne planove. Decidirano su se odlučili da na njihovom web portalu *Insajder.net* nema reklama.

„Ne ide to da uz *Insajder* reklamirate bilo koga.“ Ipak, planiraju otvoriti i neke tematske web stranice gdje će biti dozvoljene reklame pod strogim uvjetima, a naplaćivat će i pristup njihovoj elektronskoj bazi dokumenata i intervju sakupljenih u toku rada na istraživanjima. I Brankica Stanković naglašava odlučnost da sve u njihovom radu bude regularno, prema propisima, i da pošteno i regularno plaća suradnike i sve obaveze. Trenutno nemaju stalno zaposlene, no čim krenu prihodi od produkcije i stabilizira se poslovanje, namjeravaju sve stalne suradnike zaposliti. „Mi ne smijemo sebi dozvoliti nijednu grešku. Ja nisam iz svijeta biznisa, niti bilo tko od nas koji smo pokrenuli *Insajder.net*. Nama je najveći problem da ne bismo iz neznanja napravili neku grešku.“

Novosti su jedini tiskani medij u regiji koji se našao u krugu onih koje su naši istraživački prepoznali kao medije koji u svom radu stavljaju javni interes u prvi plan i koji štite medijski integritet. Zbog specifičnosti modela njih ćemo i u regionalnom pregledu malo detaljnije predstaviti.

Novosti imaju drugačiji institucionalni i financijski okvir. Kao tjednik kojeg izdaje manjinska zajednica imaju pristup sredstvima iz državnog budžeta Republike Hrvatske namijenjenim za informativne i kulturne aktivnosti manjinskih zajednica u Hrvatskoj. Sistemski je određeno da sa tim sredstvima raspolaže i o njima odlučuje Savjet za nacionalne manjine kojeg sastavljaju predstavnici manjina. *Novosti* se dominantno, 80 posto, financiraju novcem sa kojim raspolaže Savjet za nacionalne manjine. Svake godine se Srpsko narodno vijeće mora prijaviti na natječaj Savjeta sa projektom izdavanja tjednika *Novosti*. Radi se o godišnjoj subvenciji od oko 3 milijuna kuna (oko 400 tisuća eura) kojeg dobiju za troškove izdavanja tjednika. Subvencija stiže u mjesečnim ratama. Ostalih 20 posto prihoda *Novosti* steknu preko prodaje na kioscima. No javna sredstva presudna su za rad *Novosti*. Ukupna sredstva sa kojima raspolaže Savjet za nacionalne manjine podržavaju 20-tak manjinskih medija u Hrvatskoj i postala su solidna u vrijeme vlade Ive Sanadera, no svaka vlada i parlament imaju mogućnost tu budžetsku postavku i sistem podrške manjinskim medijima uz pomoć javnih sredstava zadržati na sadašnjem nivou, povećati, smanjiti ili ukinuti – u zavisnosti od političkog odnosa do prava i položaja manjina. To se pokazuje i kao prijetnja opstanku *Novosti* u sadašnjem obliku ukoliko nova vlada odluči promijeniti politiku financiranja manjinskih medija u cjelini.

Novosti zapošljavaju 16-17 stalno zaposlenih, i angažiraju oko 50 honorarnih suradnika na mjesečnoj razini. Štampaju 7.500 primjeraka, od toga se 3.500 primjeraka besplatno dijeli putem lokalnih ureda Srpskog narodnog vijeća po cijeloj Hrvatskoj. Na kioscima prodaju oko 2.000 primjeraka, što pokrije oko 20 posto troškova. Prije dvije godine pokrenuli su i svoj portal gdje sukcesivno tokom tjedna objavljuju sadržaje iz tiskanog izdanja, a u manjem dijelu neki prilozi napisani su i samo za portal.

Model javnog sufinanciranja je povoljan za njegovanje kvalitetnog i nezavisnog novinarstva, naročito u ozbiljnim tiskanim medijima koji se drže zanata

i demokratskih principa, smatra Ivica Đikić, urednik *Novosti* i dodaje da će taj model morati prevladati i generalno, ne samo za manjinske medije.

Za uspostavljanje tjednika *Novosti* kao modela medija koji je pozitivan primjer zaštite medijskog integriteta zaslužan je u velikoj mjeri izdavač, Srpsko narodno vijeće. Unutar vijeća na profiliranje *Novosti* kao općeinformativnog kritičnog tjednika presudno utječe to kako ulogu medija vidi, razumije i zagovara prof. dr. Milorad Pupovac, predsjednik Srpskog narodnog vijeća.

On smatra činom emancipatorne medijske politike to što su *Novosti* izašle iz manjinskog geta i postale sastavni dio općeg medijskog prostora. Getoiziranu manjinsku politiku smatra lošom i za manjinsku zajednicu i za cijelo društvo. „Radi se o otvorenosti jedne zajednice i o tome da i mediji trebaju biti otvoreni, kritični, analitični i da stvaraju prostor prosvjećenosti, tolerancije, slobode i različitosti,“ kaže Pupovac. *Novosti* su poslije gašenja *Ferala Tribune* u svoje uredništvo postepeno integrirale neke od *Feralovih* novinara i u sebi spojile elemente manjinske politike i emancipatorne medijske politike.

Pupovac naglašava da uredništvo *Novosti* ima punu autonomiju u odnosu na izdavača. Đikić to potvrđuje riječima: „Ljudima je ovdje dobro, u smislu da im niti ja kao odgovorni urednik, niti Pupovac kao predstavnik izdavača nikad nećemo reći da nešto ne mogu napisati, ili da se nešto ne može objaviti iz političkog, financijskog ili trećeg razloga. To je ljudima važno – da mogu slobodno pisati.“

Jedino pitanje je, kaže Pupovac, da li može izdavač osigurati sredstva za rad ili ne. „Mi kao izdavač smo tu da štitimo novinu da netko ne bi utjecao na to koliko će ona imati slobode, kako će biti uređivana i što smije objaviti. Novinari moraju imati potrebnu slobodu. Ljudi koji rade u *Novostima* su ljudi sa integritetom i mi im ovdje čuvamo taj integritet.“

Za simbiozu takvog emancipiranog izdavača i profesionalnih, kritičkih novinara potrebna su, prema Pupovcu, tri uvjeta: 1) izdavač koji je spreman prihvatiti takvu vrstu medijske politike kao svoju – to stvaranje simbioze manjinskog i općenacionalnog medijskog izvještavanja, između informativnog i kritičkog medija; 2) izdavač mora biti sposoban osigurati sredstva i pravdati utrošak sredstava pred državom, i 3) izdavač mora biti sposoban dobiti tako veliki broj tako velikih novinarskih imena koji mogu raditi takav kvalitetan medij.

Javno financiranje ozbiljnog i kvalitetnog novinarstva vidi kao dugoročno rješenje i Eldin Karić. *Žurnalova* istraživanja o trošenju javnih sredstava u BiH za medije došla su do saznanja da se oko 15 milijuna eura javnih sredstava godišnje usmjeri u medije kroz subvencije, donacije, sponzorstva, a u taj iznos nisu uključena sredstva za reklame i marketing javnih poduzeća i javnih institucija. Karić smatra da bi trebalo pokrenuti inicijativu da se bar jedan postotak tih javnih sredstava rezervira i ustanovi fond za istraživački novinarski rad. Za formiranje takvog fonda bi se mogla upotrijebiti i sredstva koje regulator sakupi od taksi od elektronskih medija. Takav fond ne bi smjele kontrolirati državne institucije, osim kontrole financijske regularnosti, no nikako ne odlučivanja o raspodjeli sredstava. Kada bi postojala redovna i dostojna sredstva za

financiranje istraživačkog novinarstva i kad bi se od toga moglo solidno živjeti, povećao bi se interes i pritek mladih ljudi u istraživačko novinarstvo koji bi se u tome prepoznali, smatra Karić.

1.3

PAŽLJIVO EKIPIRANJE KAO PUT DO KVALITETE

Sugovornici iz medija prepoznatih kao pozitivne prakse navode ozbiljne napore i puno energije koju ulažu kod ekipiranja svojih novinarskih timova, angažiranja novih suradnika i obučavanja za kvalitetan rad, pogotovo kada je riječ o istraživačkom novinarstvu. Karić iz *Žurnala* opisuje kako se to obučavanje obavlja kroz sam rad na konkretnoj temi i tekstu, te nema nimalo povjerenja u kurseve/treninge za novinare koje su u jednom razdoblju nametali donatori i nevladine organizacije. To je gubljenje vremena, smatra Karić. Gordana Igrić iz BIRN-a kaže da je najveći problem prilikom ekipiranja novinarskog dijela ekipe, dok je najmanji problem dobiti kvalitetne kadrove kada raspišu natječaj za mjesta projektnog menadžera. Taj kadar za vođenje projekata se izgradio zbog 10-15 godina investiranja donatora u nevladine organizacije, njihove projekte i kadrove.

I Gordana Igrić i Brankica Stanković navode da im je za to da izgrade dobar novinarski tim za rad na istraživačkim temama lakše angažirati početnike i sa njima raditi od početka, obučavati ih i podizati. „Meni i kad dođu stariji novinari kao novi u tim, i sa njima moram još raditi te puno energije odlazi na to,“ kaže Eldin Karić. Istovremeno je, kaže Igrić, od velike važnosti izgraditi dobar urednički kadar i sistematičan rad unutar uredništva na provjeravanju činjenica (*fact-checking*) jer u istraživačkom novinarstvu greške mogu nanijeti veliku štetu. I upravo najveću bojazan ima kad gleda u budućnost BIRN-a hoće li se moći na svim nivoima novinarski ekipirati i osigurati vrhunske urednike.

Uvođenje novinara u sistem rada i standarde *Insajdera* je dugotrajan proces suradnje na jednoj velikoj temi, kaže Brankica Stanković. Za rad na istraživačkim temama potreban je poseban način rada i razmišljanja, a i potpuna posvećenost. Da se to stekne nekada traje i više godina. Više medija koje predstavljamo ovdje novinare traže preko javnih natječaja. Pridaje se pažnja stupnju formalnog obrazovanja, no naši sugovornici naglašavaju da ono nije presudno. *Buka* ima 7 zaposlenih i svi su izabrani preko javnog natječaja, među njima dominira fakultetsko obrazovanje, a troje ima i zvanje magistra društvenih nauka.

Najizgrađeniji sistem traženja, selekcije i angažiranja novih novinara ima CIN u Sarajevu. To je proces koji je dugotrajan i transparentan. Uvijek angažiraju suradnike preko javnog natječaja što je i dio principa da svima omoguće istu startnu poziciju i mogućnost da dođu do radnog mjesta. Najprije se između velikog broja prijava izabere 30-40 kandidata koji zadovoljavaju uvjete natječaja. Oni prolaze kroz *online* test gdje se im daje mogućnost da u roku 8 sati posla obave nekoliko zadataka kroz pristup platformi na internetu gdje su im postavljeni sirovi dokumenti i hipotetičke situacije koje moraju riješiti. Nakon te faze se izabere 10-15 kandidata za razgovor. Komisija sastavljena od 4 predstavnika

CIN-a obavi razgovore sa tim kandidatima, izdvoji troje između njih koji dolaze na završni razgovor i urednik donosi odluku koga će se zaposliti.

Dogodi se ipak da i tako pažljivo izabrani kandidati ne ostanu u CIN-u bilo zbog toga što se ne snađu ili ne mogu prihvatiti da tako dugo traje rad na priči i da više mjeseci ili i po godinu dana ne završe priču i ne vide rezultat svog rada. Kod CIN-a je posebnost i to što se novinari ne potpisuju imenom i prezimenom pod priču, nego se potpisuje CIN. Time se daje težina organizaciji i doprinosi njenoj prepoznatljivosti, a istovremeno se time garantira kvaliteta budući da standardi potiču iz organizacije, a svaka priča je produkt rada tima ljudi, nikada samo jedne osobe.

CIN-ovi članke preuzimaju drugi mediji, no njih se ne smije mijenjati, a popuđrti su i sa dokumentima koji su dostupni za dalje pretraživanje i analize na njihovoj web stranici.

Mediji koji se bave istraživačkim novinarstvom naglašavaju važnost provjeravanja činjenica, posjedovanja dokaza za tvrdnje koje iznose i kredibilitet njihovog novinarstva u tom pogledu. U tom kontekstu presudna je i suradnja advokata sa kojim, na primjer, novinarski tim *Insajdera* redovno surađuje da bi osigurao pravnu provjeru svih navoda s obzirom na rizike tužbe. Najvažniju odluku u vrijeme djelovanja *Insajdera* unutar B92 je prema mišljenju Brankice Stanković donio odgovorni urednik televizije Veran Matić, na početku rada *Insajdera* 2004. godine, kada je u rad sa novinarskim timom te istraživačke emisije uključio i advokata, unatoč početnim predrasudama novinarskog tima prema takvom potezu. Tokom 12 godina postojanja *Insajdera* napravljeno je više od 500 intervjua, prikupljeno na hiljade dokaza, realizirano 120 istraživačkih emisija, i primljeno samo 7 tužbi, a nijednu *Insajder* (B92) nije izgubio.

„Pošten rad i kredibilitet su najvažniji, treba puno vremena da se izgradi kredibilitet, a može se srušiti preko noći. Mi ne smijemo napraviti nijednu grešku,“ riječi su Brankice Stanković, a slične rečenice ponavljaju svi naši sugovornici, naročito oni čiji mediji se bave istraživačkim novinarstvom.

Među našim sugovornicima jedino se Leila Bičakčić isključivo bavi direktorskim poslom, Gordana Igrić ga kombinira sa uredničkim radom i sa vođenjem obuka unutar BIRN-a. U timu *Insajdera* koji se osamostalio direktorsku ulogu preuzeo je Miodrag Čvorović, producent emisije od njenih početaka. Svi koji sada vode medije koje su u našem regionalnom izboru dobrih praksi imaju primarno novinarski habitus, i kad preuzmu direktorske pozicije njihov interes i cilj je osigurati njihovim redakcijama uvjete za dobro novinarstvo.

1.4

AMBICIJE I PERSPEKTIVE

BIRN kao regionalna mreža sa regionalnom redakcijom *Balkan Insighta* i regionalnom kancelarijom te nizom redakcija i kancelarija u više država regije, mrežom novinara u državama regije gdje nema kancelarije, 15 web stranica, većim brojem regionalnih projekata, uključujući izvještavanje o procesima tranzicijske

pravde i suđenja za ratne zločine, regionalnu ljetnu školu istraživačkog novinarstva i regionalni program stipendija za novinarsku izuzetnost, sa konsultantskom firmom i nizom drugih projekata djeluje kao najambiciozniji i najveći medijski projekt među svima koje smo izdvojili za ovo naše istraživanje. BIRN po svojoj razgranatosti i jačini istupa u cijeloj regiji i djeluje kao svojevrsan regionalni javni servis. I sama Gordana Igrić uviđa da su dostigli razinu kada je teško imati pregled nad svim, zato rade na novom sklopu unutrašnjih mehanizama. Donatori postavljaju visoke zahtjeve i BIRN je svojom kvalitetom i vještinom postao jedan od dominantnih aktera u regiji, te to, kaže Igrić, na neki način i guši nove aktere. Ona vidi perspektivu BIRN-a u prijenosu znanja i modela u druge regije Evrope i svijeta, a pretpostavlja da će zbog različitih razloga u dogledno vrijeme doći i do smanjivanja opsega operacija BIRN-a u regiji.

Insajder ima velike ambicije, u Srbiji i regiji, u smislu raznolikosti formata i novinarski produkata koje će nuditi. Već prelaženje na dnevno novinarstvo sa izborom dnevne teme koju pokrivaju, pored nastavka rada na obimnim istraživačkim pričama, znači veliku promjenu za uredništvo *Insajdera*, a novost je i za novinarsku zajednicu u Srbiji. „Želimo se angažirati i ujedno pokazati da su se novinari uspavali i ne postavljaju pitanja,“ kaže Brankica Stanković. Sada kada imaju svoj medij na internetu, namjeravaju se više povezivati sa međunarodnim istraživačkim novinarskim punktovima i mrežama.

Žurnal sa svojom antikorupcijskom mrežom ACCOUNT također kreće ambicioznije te uspostavlja medijski pool sa grupom medija i novinara koji će zajedno raditi na zahtjevnijim temama i istraživačkim pričama u raznim dijelovima Bosne i Hercegovine. Radi se o medijskom *poolu* koji uključuje dvije televizijske kuće i četiri *online* medija (uključujući i *Buku*, još jedan medij iz našeg spektra „dobrih praksi“), a paralelno se uspostavlja i mreža radijskih stanica sa istim ciljem rada na temama i istraživanjima.

Razmišljajući o perspektivi više naših sugovornika izrazilo je zabrinutost zbog malog broja mladih novinara koji ulaze u novinarstvo sa željom da se bave istraživačkim i analitičkim novinarstvom. „Ne razvija se nova generacija novinara koji su spremni na istraživačko novinarstvo, spremni da upute kritiku na negativne pojave i koji imaju analitičnost u svom radu,“ kaže Eldin Karić. Općenito vrijedi da mediji koje ovdje predstavljamo kao pozitivne primjere zaštite medijskog integriteta održavaju na životu jedan broj novinara u regiji koji bi inače vjerovatno odustali od profesije jer drugdje ne bi mogli sačuvati svoj profesionalni integritet i slobodno pisati – ukratko, baviti se profesionalnim, analitičkim i kritičkim novinarstvom. Brankica Stanković nema razumijevanja za kolege koji su odustali od novinarstva kao profesije, no ostaju raditi u medijima i baviti se novinarstvom bez poštovanja i obrane svoje profesije. „Ja ne prihvaćam opravdanja o samocenzuri u novinarstvu zato što se ljudi boje da će ostati bez posla. Pa onda neka se ne bave tim poslom. Ako ste izabrali novinarsku profesiju koja zahtjeva da radite u interesu javnosti, to vam je obaveza i tu ne smije biti kalkuliranja. Onog trenutka kad prepoznate samocenzuru kod

RAZMIŠLJAJUĆI O PERSPEKTIVI VIŠE NAŠIH SUGOVORNIKA IZRAZILO JE ZABRINUTOST ZBOG MALOG BROJA MLADIH NOVINARA KOJI ULAZE U NOVINARSTVO SA ŽELJOM DA SE BAVE ISTRAŽIVAČKIM I ANALITIČKIM NOVINARSTVOM.

sebe, trebate biti poštenu i priznati da se ne možete baviti ovom vrstom posla. Ne radi se o hrabrosti, kao što meni govore da sam hrabra, nego o tome da ne vidim kako drugačije se baviti novinarstvom," kaže Stanković.

Građani nekad imaju, a nekad i nemaju poštovanje za ovakvo novinarstvo, kažu naši sugovornici. Iako, na primjer *Žurnal* i *CIN*, nemaju puno čitatelja da bi mogli konkurirati komercijalnim medijima, uviđaju da ih javnost prepoznaje kao pouzdane izvore informacija o temama kojima se bave, te se na njih obraćaju kad dožive ili opaze neku nepravilnost ili nepravdu. „Čak i ako ljudi ne znaju čime se točno bavimo, znaju da nešto istražujemo, nešto rješavamo i neku pravdu tjeramo," kaže Leila Bičakčić. Aleksandar Trifunović s druge strane uviđa da javnost rijetko podržava rad *Buke* kada obrađuju neku kritičnu temu jer se tada dio javnosti obruši na njih i krivi novinare koji objavljuju nepravilnosti, a ne one koji su uzrok takvoj situaciji. *Buka* je istovremeno u 2015. godini, povodom 15 godina rada, posjetila 30 gradova u Bosni i Hercegovini na poziv svojih čitatelja i na tribinama i susretima sa njih više tisuća razgovarala o tome kako njihov medij radi, kako se financira itd. Dobili su pozive iz još 20 gradova gdje tada nisu uspjeli otići. Cilj susreta je bio građanima približiti medij te ih ohrabriti i potaknuti da i sami naprave nešto slično.

Drugi dijelovi medijske zajednice u nekim razdobljima nastupaju sa animozitetom do ovih medija, pogotovo tako znaju nastupati mediji koji su sastavni dio političkih i poslovnih klijentelističkih mreža. Ti mediji nekada vode negativne kampanje protiv medija koje ovdje predstavljamo, i protiv vodećih ljudi u njima. No, to nije prevladavajući odnos prema njima te naši sugovornici navode i brojne primjere dobre suradnje i međusobnog uvažavanja sa drugim dijelovima novinarske zajednice.

1.5

VRIJEDNOSTI I KAKO IH OBRANITI

„Mi vjerujemo da novinarstvo, pravo novinarstvo, može opstati i to želimo pokazati," kaže Brankica Stanković, govoreći o uredništvu *Insajdera*.

Eldin Karić govori o strategiji sklapanja savezništava među novinarima i medijima te pravljenju medijskog poola da bi sa kvalitetnim, istraživačkim novinarstvom doprli do građana širom Bosne i Hercegovine. Smatra da dominantnom, koruptivnom medijskom sistemu treba suprotstaviti anti-sistem. „To je neka strategija širenja mimo sistema, bukvalno. To je zapravo anti-sistem," kaže Karić. „Mi sistemski ne možemo opstati pa pravimo anti-sistem koji može reagirati brzo; neprijatelja morate prepoznati, odstraniti, a prijatelja privući, podržati, pomoći mu. Reagirajte od slučaja do slučaja, to je neko partizansko novinarstvo, gerila.“

O tome da alternativa sadašnjem medijskom sistemu prožetom koruptivnim odnosima i praksama neće doći unutar sistema, nego protiv sistema, je u izjavi za *Medijski opservatorij* 2014. godine rekao i Predrag Lucić, jedan od osnivača 2008. godine ugaslog tjednika *Feral Tribune*, objašnjavajući kako je na

„MI VJERUJEMO DA
NOVINARSTVO, PRAVO
NOVINARSTVO, MOŽE
OPSTATI I TO ŽELIMO
POKAZATI," KAŽE
BRANKICA STANKOVIĆ.

takav način u devedesetim godinama prošlog stoljeća nastao i *Feral*.³ On je također naglasio nešto što je u ovom istraživanju ponovila Brankica Stanković. Sa tom njegovom izjavom započeli smo 2014. godine regionalnu analizu na početku knjige *Značaj medijskog integriteta (Media integrity matters)*. Predrag Lucić 2014. godine i Brankica Stanković 2016. godine kažu: „Novinari su uništili novinarsku profesiju. Nije je uništila nijedna vlast.“

Čini se da je samo novinari mogu i spasiti. S druge strane se postavlja pitanje odgovornosti države za osiguravanje uvjeta za opstanak novinarske profesije i slobodnih medija kao stuba demokracije.

Tu je, poučen iskustvom tjednika *Novosti* u Hrvatskoj decidiran Ivica Đikić: „Ako želi da se ljudi bave ozbiljnim, nepotkupljivim i analitičkim novinarstvom i ako joj je stalo do vrijednosti koje pravo novinarstvo ima za demokraciju, mislim da će država morati naći model kako sufinancirati izlaženje ozbiljnih i dobrih novina.“ Velika stvar je napravljena s mehanizmima pomoći neprofitnim portalima u Hrvatskoj, dodaje, no također smatra da su dnevne novine nezamjenjive i da treba spasiti one koje žele biti ozbiljne.

2 POZITIVAN PRIMJER MJERA MEDIJSKE POLITIKE

Upravo u Hrvatskoj smo locirali instrumente medijske politike koje su kao pozitivan primjer bili spomenuti u istraživanju o medijskom integritetu 2014. godine. Radi se o mjerama s kojima je Ministarstvo kulture Republike Hrvatske u mandatu vlade Zorana Milanovića (decembar 2011-januar 2016) i ministrice za kulturu Andree Zlatar Violić podržavalo neprofitne medije i novinarske projekte. Kako kaže Milan F. Živković, savjetnik za medijsku politiku u tadašnjem sastavu ministarstva, radilo se o nekoliko konkretnih, intervencijskih mjera sa kojima su se odazvali na akutne probleme (u Hrvatskoj je, na primjer, u razdoblju od četiri godine nakon početka ekonomske krize 2008. godine posao izgubilo 350 novinara). No, istovremeno je tim četvero stručnjaka, od toga dvoje zaposlenih u ministarstvu i dvoje vanjskih suradnika radio na analizi stanja, javnoj raspravi i izradi prijedloga cjelovite reforme medijske politike koja bi donijela dugotrajna rješenja. Taj paralelni rad na akutnim i dugoročnim mjerama bio je moguć zahvaljujući postojanju dva konteksta – jedan je postojeće civilno društvo i neprofitni mediji u Hrvatskoj te dio novinarske i akademske zajednice koji svi zajedno niz godina sistematično artikuliraju potrebu za sistemskim rješenjima za rad neprofitnih medija, a drugi je politička odluka ministrice za kulturu koja je na početku mandata u svom timu za oformljivanje odjela za medije unutar ministarstva angažirala profil suradnika koji streme suštinskim promjenama medijske politike

3 Video izjava Predraga Lucića. Dostupno na: <http://mediaobservatory.net/radar/journalism-taken-journalists>. Uvid: 12. mart 2016.

na tragu kritičke teorije i progresivnih ideja, artikuliranih i tokom studentskih protesta i blokade Filozofskog fakulteta u Zagrebu 2009. godine.

Nove mjere medijske politike uključivale su otvaranje mogućnosti da se za sredstva Fonda za pluralizam medija koji djeluje pod okriljem Agencije za elektroničke medije i koji je do tada bio namijenjen financiranju projekata lokalnih radijskih i televizijskih stanica (uglavnom komercijalnih) natječu i projekti neprofitnih medija, uključujući i neprofitne internetske stranice (portale). Drugi sklop mjera sastojao se u tome da se je dio sredstava od prihoda od igara na sreću usmjerio u financijsku podršku neprofitnim medijima i individualnim istraživanjima nezaposlenih i honorarnih novinara.

Ni u jednoj od ovih mjera ne radi se o opsežnim sredstvima, no po svom idejnom okviru i pristupu odstupaju od medijske politike koja u prvi plan postavlja interese medijske industrije. Kao takve bile su i meta napada tog glavnog medijskog toka, a i neke od njih prve na udaru prilikom promjene vlasti u Hrvatskoj u početku 2016. godine.

Fond za pluralizam medija u Hrvatskoj napaja se od 3 postotka pretplate za Hrvatsku radioteleviziju koju domaćinstva u Hrvatskoj plaćaju mjesečno 80 kuna (10,5 eura). Taj fond ima godišnje na raspolaganju oko 4,5 milijuna eura, a od 2013. godine skladno sa izmjenama Zakona o elektroničkim medijima tom fondu mogu pristupiti i neprofitni mediji, uključujući i neprofitne web portale. Njima je namijenjeno 3 posto ili oko 136 tisuća eura godišnje. Još uvijek je dominantni dio namijenjen projektima lokalnih radijskih i televizijskih stanica (46,5 posto za radijske i 46,5 posto za televizijske stanice).

Pored toga se u Hrvatskoj u vrijeme prošle vlade otvorio program za sufinanciranje neprofitnih medija u visini oko 400 tisuća eura godišnje iz lutrijskih sredstava. Raspodjela dijela prihoda od igara na sreću regulira se svake godine uredbom vlade. To je stoga mjera koju je vlada donijela ne da bi morala mijenjati bilo koji zakon, a istovremeno je to mjera koju svake godine može vlada promijeniti, a pogotovo je podložna promjeni kad se promijeni vlada i idejni okvir medijske politike. Godišnje su na natječaj za ta sredstva pristizali projekti oko 90-100 redakcija, a 15-20 redakcija bi dobilo sredstva.

Milan F. Živković o toj mjeri govori kao o interventnoj „zakrpi“ u medijskom sistemu u razdoblju kada su brojni novinari ostali bez posla u komercijalnim medijima te pokrenuli svoje neprofitne medije na internetu. S tom mjerom je ministarstvo bar skromna sredstva usmjerilo u ljude koji žele ostati u novinarstvu, da mogu preživjeti, dok vlada ne nađe strateška rješenja za temeljitu redistribuciju javnih sredstava u medijima sa kojom bi iznašla mjere za dugoročniju sistemsku pomoć neprofitnom novinarstvu.

Deset posto tih sredstava na godišnjoj razini tj. oko 40 tisuća eura izdvajali su i namijenili za financiranje oko 35-40 individualnih novinarskih radova sa iznosima u visini prosječne hrvatske plaće (tisuću eura bruto ili oko 800 eura neto). Nezaposleni i honorarni novinari mogli su se natjecati za ta jednokratna sredstva, u

ministarstvu su ih zvali „novinarskim stipendijama“. Novinari su se natjecali sa svojim konceptima konkretnih novinarskih radova koje bi željeli realizirati.

O raspodjeli sredstava pristiglih na javni natječaj za financiranje neprofitnih medija i individualnih novinarskih radova svake godine je odlučivala stručna komisija koju je imenovalo Ministarstvo kulture, također preko javnog natječaja. Uspostavljeni su jasni kriteriji za izbor članova stručne komisije i detaljna metodologija ocjenjivanja pristiglih projekata na natječaj za financiranje neprofitnih medija (uključuje 14 kriterija). I jedne i druge kriterije izradili su na ministarstvu, no u tijesnoj suradnji sa ciljnom javnošću tj. zajednicom neprofitnih medija u Hrvatskoj.

U dijelu postupka ocjenjivanja prijedloga individualnih novinarskih radova koji su se natjecali za „novinarske stipendije“ na prvom natječaju sudjelovala je i publika tj. građani preko glasanja na internetu za anonimno predstavljene prijedloge. Rezultat tog glasanja se kombinirao sa ocjenama stručne komisije. Taj sistem je temeljio na ideji britanskog autora Dana Hinda koju je nazvao *public commissioning*. Poslije prve godine i tog svojevrsnog eksperimenta, sistem ocjenjivanja pristiglih individualnih novinarskih ideja za istraživanja prepušten je samo stručnoj komisiji.

Iako je u razdoblju vlade Zorana Milanovića, 2013. godine, u Hrvatskoj smanjen porez na promet za dnevni tisak na 5 posto (opća stopa poreza na promet u Hrvatskoj je 25 posto, a za dnevne novine je od 2007. godine bila snižena na 10 posto) kao instrument pomoći tim medijima, Milan F. Živković naglašava da je to bila mjera koju je zagovaralo Ministarstvo financija, a ne Ministarstvo kulture. Tamo su smatrali da već prijašnje smanjenje porezne stope 2007. godine, koje je tiskanim medijima u Hrvatskoj donijelo uštedu od oko 40 milijuna eura godišnje, nije donijelo nikakve rezultate za javni interes u medijima. Ministarstvo kulture smatralo je da bi bilo moguće drugim mjerama efikasnije pomoći kvalitetne tiskane medije i njihovo novinarstvo te porast radnih mjesta u tim medijima jer smanjenje poreza donese korist nekolicini vlasnika dnevnih novina. Ipak je Ministarstvo kulture utjecalo da se sniženje porezne stope poveže sa uvjetom donošenja unutrašnjih propisa – statuta – u novinskim kućama sa kojima se reguliraju međusobni odnosi, prava i obaveze novinara, urednika i izdavača.

Paralelno sa interventnim mjerama tim Ministarstva kulture radio je na analizi stanja i javnoj raspravi o nacrtu medijske politike te kroz taj proces izradio niz dokumenata korisnih za političke odluke o daljnjim i dugoročnim mjerama medijske politike u Hrvatskoj. Među njima je i „39 mjera za demokratske medije“.

Na pitanje, kakav je učinak svih donesenih mjera i izrade strateških dokumenata, posebno kada se uzme u obzir da je nova vlada odmah po preuzimanju vlasti u početku 2016. godine među prvim koracima suspendirala neke od njih, Živković odgovara da su neke od ovih mjera jasno doprinijele porastu broja zaposlenih novinara u neprofitnim medijima. Sa prihvaćenim statutima u medijskim kućama novinari su dobili instrument kojeg mogu okrenuti sebi u korist. No, „ako smo se išta naučili iz našeg rada na medijskoj politici u Ministarstvu kulture

onda je to činjenica da nema te vlade i političke većine koja će nekoj zajednici u njejoj borbi, konkretno novinarskoj zajednici u borbi za opstanak zanimanja i normalnije uvjete rada, nešto pokloniti. Novinari to moraju na ovaj ili onaj način izboriti. Naše iskustvo je da se odluke u sferi medijske politike uglavnom donose na osnovi jedne vrste aktera, a to su komercijalni akteri i vlasnici medija koji iznose svoje argumente. Zato se ljudi koji rade u medijima moraju organizirati, ponuditi svoje argumente i zahtjeve.“ On zaključuje da je rad na medijskoj politici i javna rasprava u vrijeme prijašnje vlade doprinijela da novinarska zajednica u Hrvatskoj danas zna mnogo više nego prije za što se zalaže.

Kako se je formirao sastav ministarstva koji je doprinio takvom razumijevanju i koncipiranju medijske politike kakva je bila prepoznata u našem regionalnom istraživanju kao primjer dobre prakse rada na zaštiti medijskog integriteta? Kakav profil ljudi je bio u timu? Radi se mahom o ljudima proizašlim iz omladinskih, kulturnih i nezavisnih tiskanih medija koje je u najvećoj mjeri opredijelilo usmjerenje ka kritičkoj teoriji i intenzivno samoobrazovanje kroz rad na ministarstvu za područje medijske teorije i medijske politike. „Nas je država plaćala da se uz svakodnevni operativni rad istovremeno učimo i istražujemo kako drugi ljudi u svijetu uređuju ta pitanja“, kaže Živković.

3

POZITIVAN PRIMJER ANGAŽIRANJA ANTI-KORUPCIJSKOG DRŽAVNOG ORGANA NA PODRUČJU MEDIJA

Već naše prvo istraživanje o medijskom integritetu iz 2014. godine pokazalo je da je zbog negativnih utjecaja finansijskih odnosa između države, političkih stranaka i medija za zaštitu medijskog integriteta potrebno izgraditi ne samo novi sustav mjera medijske politike, nego u medijske reforme aktivno uključiti i sistem borbe protiv korupcije i institucije tog sistema.

U naše istraživanje o dobrim praksama uključili smo primjer djelovanja Savjeta za borbu protiv korupcije u Vladi Republike Srbije koji je od 2011. godine izdao tri opsežna izvještaja sa dragocjenim podacima o problemima netransparentnosti vlasništva i finansijskim tokovima između državnih organa, državnih poduzeća i medija u Srbiji. Prvi izvještaj iz 2011. godine nosio je naslov „Izvještaj o pritiscima i kontroli medija u Srbiji“, drugi iz februara 2015. godine „Izvještaj o vlasničkoj strukturi i kontroli medija u Srbiji“ i treći iz decembra 2015. godine „Izvještaj o mogućem utjecaju institucija javnog sektora na medije kroz plaćanje usluga oglašavanja i marketinga“. Pored podataka izvještaji su donijeli i zaključke i preporuke savjeta, a javnosti je savjet dao na raspolaganje i sirove, neobrađene podatke. Izvještaji su prevedeni i na engleski jezik i tako postali dostupni i međunarodnoj zajednici. Izvještaji savjeta doprinijeli su povećanju svijesti stručne, političke i opće javnosti o vrsti i rasprostranjenosti

mehanizmima koji korumpiraju medije u Srbiji. Ignorantski odnos vlasti i napadalački odnos medijske industrije prema tim izvještajima, savjetu i njegovim članovima pokazali su nespornost glavnih aktera da se obračunaju sa korupcijom u medijskom sistemu. Savjet je istovremeno sa angažiranjem na području medija doživio priznanje međunarodnih organizacija.

O kakvom se organu radi? Savjet za borbu protiv korupcije uspostavila je Vlada Republike Srbije oktobra 2001. godine, u prvoj godini mandata vlade Zorana Đinđića. Osnovan je odlukom vlade koja je na nekim mjestima 2003. i 2006. revidirana, no suština rada savjeta ostala je ista. Cilj je bio uspostaviti stručno-savjetodavno tijelo za opće sagledavanje problema korupcije i predlaganje mjera na tom području. Prema riječima potpredsjednika savjeta prof. dr. Miroslava Milićevića, vrlo brzo se je rad savjeta usmjerio u aspekte sistemske korupcije te izradu analiza konkretnih područja i slučajeva. Zadaća savjeta je da vladi podnosi izvještaje sa podacima i analizama koje ukazuju gdje se u sistemu nalaze potencijalne koruptivne radnje ili koruptivni odnosi. Nakon što savjet završi izvještaj, najprije vlada dobije mogućnost da razjasni neka pitanja ili izrazi svoja viđenja. Nakon toga savjet taj izvještaj objavljuje i predstavlja u javnosti. „Vrlo brzo nakon osnivanja savjeta došlo se u situaciju da vlada ne odgovara na naše izvještaje,“ kaže Milićević.

Od početka rada Savjeta za borbu protiv korupcije promijenilo se šest vlada u Republici Srbiji, no bilo je tek nekoliko sastanaka sa vladom prije objavljivanja izvještaja da bi se usuglasili kako pristupiti problemima, no bezuspješno. Poslije objavljivanja izvještaja također se uglavnom ništa ne poduzima od strane vlade i nadležnih službi. To je dovelo do toga da je savjet u nekim slučajevima nakon izrade izvještaja, iako to nije predviđeno, podnosio i krivične prijave u vezi sa nalazima izvještaja.

Predviđeno je da savjet sastavlja 13 članova, uglednih pojedinaca iz različitih društvenih oblasti koji svojim znanjem i integritetom doprinose ka radu i ugledu savjeta. Mandat članova je trajan. U januaru 2016. godine, skoro petnaest godina nakon osnivanja, savjet ima samo šest članova jer je nekoliko članova preminulo, a jedan broj je frustriran ograničenim mogućnostima napustio savjet. Savjet više nema predsjednicu. Verica Barać, pravica po obrazovanju, nekadašnji javni pravobranilac u Čačku i aktivistica antiratnog pokreta bila je predsjednica savjeta do smrti, 2012. godine. Najvišu poziciju u savjetu sada ima potpredsjednik, prof. dr. Miroslav Milićević, po profesiji kirurg i profesor na Medicinskom fakultetu u Beogradu. On je jedan od dva preostala člana iz prvobitnog sastava savjeta što doprinosi kontinuitetu rada savjeta. Kontinuitet, stalnost rada je važan element djelovanja anti-korupcijskih organa i razlog zbog čega je predviđen trajni mandat članova Savjeta za borbu protiv korupcije.

Savjet bi trebao predložiti nova imena vladi da se upotpuni sastav. Vlada može njihov prijedlog odbiti, no ne može sama predložiti kandidate. Iako je u zadnje dvije godine savjet vladi predložio nove kandidate, novi članovi ne samo da nisu imenovani, nego vlada na te prijedloge nije ni odgovorila. Tako se, kako

kaže Milićević, od potencijalnog sudjelovanja u savjetu i ovom vidu borbe protiv korupcije odvrća dobre kandidate. Nitko ne želi biti izložen ignorantskom odnosu već kod same kandidature.

Istovremeno je sadašnji smanjen sastav savjeta preopterećen obimom rada. U početku 2016. godine, kad smo posjetili savjet, u planu za ovu godinu bio je rad na 11 izvještaja.

Od početka svog rada Savjet za borbu protiv korupcije objavio je više od 40 izvještaja. Savjet nema stalno zaposlenih, ima svoj budžet te u okviru toga članovi savjeta dobivaju nadoknadu za rad (ne plaću), te mogu angažirati vanjske suradnike za pomoć kod analiza i izvještaja. Kancelarija savjeta nije velika, no nalazi se u glavnoj zgradi vlade što nastoje zadržati i kao simboličko priznanje važnosti rada savjeta. Nepoznat je, a znakovit detalj da je predsjednik vlade Zoran Đinđić ubijen 2003. godine na ulazu u zgradu vlade kada je dolazio baš na sastanak sa savjetom za borbu protiv korupcije, oni su ga tada čekali u njegovom kabinetu.

Generalni je zaključak da vlada, iako osnivač, nikad nije pridavala veliku pažnju radu i izvještajima savjeta. Javnost je glavni saveznik u borbi protiv korupcije, a nemogućnost da tijelo koje se bavi borbom protiv korupcije dopre do javnosti znači da i ne može mnogo toga učiniti, kaže Milićević. To je i njegovo objašnjenje zašto se je savjet u svojim izvještajima odlučio baviti medijima. Nakon prvih godina rada, kada je bilo entuzijazma kod medija i novinara oni su još izvještavali o analizama savjeta i postavljali pitanja. No, ubrzo su mediji o izvještajima savjeta za borbu protiv korupcije izvještavali vrlo malo, selektivno i bez udubljanja u teme, iako je savjet nudio i sirove podatke za dalji istraživački rad novinara. Sve više se naziralo da se radi o širem problemu blokade, koja se istovremeno pokazivala i kroz pasivnost državnih organa koji bi trebali proučiti i procesuirati slučajeve predstavljene u izvještajima. Najprije je savjet izradio izvještaj o vlasništvu i kontroli medija te ustanovio da za većinu glavnih medija u Srbiji vlasnici uopće nisu poznati. Pokazali su i niz mehanizama preko kojih se provodi kontrola nad medijima. Ustanovili su da ti koruptivni mehanizmi nastavljaju djelovati i kad se promijeni politička garnitura. Nijedna politička garnitura ih ne rasvijetli do kraja i ne uništi. Milićević na taj problem „financijske oligarhije“ koja fabricira realnost kroz medije, nadovezuje problem tabloidizacije koja je za njega „kvarenje medija“ – korupcija medija na razini koja nije samo financijska nego udire u sistem vrijednosti i potpuno ga uništava. S druge strane, istraživačko novinarstvo nailazi na kritiku umjesto podrške. „Da biste imali istraživačke novinare potrebno je imati stručne ljude koji razumiju fenomene i spremni su ih istraživati, no za njihov rad mora postojati i ambijent u kojem se taj rad i novinarstvo kao takvo cijeni,“ kaže Milićević.

Prvi izvještaj o medijima rezultirao je napadima i pritiscima na savjet, naročito na tadašnju predsjednicu savjeta Vericu Barać. Nakon dva zadnja izvještaja o medijima meta napada su potpredsjednik savjeta Milićević i članica savjeta Miroslava Milenović koji u javnosti predstavljaju podatke i analize. Pritisci se izražavaju i kroz krivične prijave protiv članova savjeta.

Pozitivna strana djelovanja savjeta je i pristup podacima. Savjet je od samog početka imao položaj u državnom sistemu koji nalaže drugim državnim organima i institucijama da mu dostave podatke. Već na početku je premijer Đinđić, kaže Milićević, zahtijevao od svih članova vlade da moraju dostaviti podatke koji se odnose na njihov resor. No, promijenilo se više vlada i neke nisu ni po dvije godine komunicirale sa savjetom. I savjet je primoran obraćati se na povjerenika za pristup informacijama i dobiti pristup podacima tek nakon toga. Ipak je sve manje ministarstava koji ne dostavljaju podatke, bar na ponovljene zahtjeve. „Dobili smo mnogo, mnogo informacija, sirovih informacija, koje ne znače mnogo ako ih ne postavite u kontekst,“ kaže Milićević i naglašava važnost analiza podataka koje izradi savjet, ali i priželjkuje više analiza drugih državnih organa i novinara kojima savjet omogućava slobodan pristup prikupljenim podacima na svojoj web stranici.

Perspektiva daljeg rada Savjeta za borbu protiv korupcije postoji, unatoč raznim oblicima opstrukcije. U Srbiji djeluje i Agencija za borbu protiv korupcije sa kojom imaju dobar odnos i koja ima druge konkretne nadležnosti. Upravo nastaje novi zakon o agenciji i ulažu zajedničke napore za što efikasnije odredbe zakona i ovlaštenja agencije. Savjet ima svoju ulogu i u Akcijskom planu borbe protiv korupcije u Srbiji do 2018. godine, čije provođenje se prati i kroz pregovore o članstvu Srbije u Evropskoj uniji. Predstavnik savjeta je i član državnog koordinacijskog tijela za primjenu toga akcijskog plana u čijem sastavu je i premijer te ministar financija i ministar pravosuđa.

„Vlada može savjet ugasiti dekretom, kao što ga je i napravila,“ podsjeća Milićević, no savjet je svoj ugled izborio svojim radom i ne položajem u sistemu. Postigao je međunarodni ugled i ugled među građanima te na neki način simbolizira borbu protiv korupcije u Srbiji, uz agenciju i druge institucije te nevladin sektor. Vlada ne razmatra i ne odaziva se na izvještaje savjeta, no savjet i ljudi u njemu ne žele ulaziti u političke ocjene i obračune, opredjeljivati se do bilo koje političke opcije. „Mi moramo sačuvati naš integritet. Mi ne radimo na promjeni niti političkog sistema niti vlade. Mi radimo na borbi protiv korupcije koja čini veliku štetu građanima i javnom dobru. Mi kao savjet uradimo svoje. Ovaj treći izvještaj o medijima i mogućim utjecajima institucija javnog sektora kroz plaćanje usluga oglašavanja imao je 27 verzija dok ga nismo završili. A, kad objavimo naš izvještaj, mi dalje od toga ne možemo. Dalji postupak je na drugim institucijama sistema i ako tog postupka nema, to samo govori o ambijentu u kojem mi radimo,“ zaključuje Milićević.

Što razlikuje primjere medija, novinarskih produkcija, mjera medijske politike i angažmana anti-korupcijskog tijela koje smo predstavili u ovom radu od drugih u regiji?

Jasno se pokazuje da se kod njih radi o beskompromisnom razumijevanju novinarstva i medija kao javnog dobra i slobodnog, autonomnog i odgovornog poziva koji treba služiti informiranju građana, nadzirati one koji imaju moć te analitično, na osnovi činjenica raskrinkavati zloupotrebe moći.

Radi se o predanosti toj ideji. Na pitanje prof. dr. Miloradu Pupovcu kako prodrijeti šire sa idejama o emancipatornoj medijskoj politici, on odgovara: „Sve zavisi od ideje koju čovjek ima i u skladu sa njom djeluje, da li ima snage da se s njom nosi i da je štiti od onih koji bi je htjeli osporavati. Ako to postoji, onda je to moguće.“ Pupovac govori o potrebi da se takvi ljudi i ideje povežu jer sve govori o tome da će se prostor slobode u našoj regiji, pa i šire, smanjivati, a ne povećavati.

Pokazuje se da je uloga ljudskog faktora tj. ljudi koji pokrenu, izgrade i brane neku ideju – medij, instituciju, medijsku politiku – od najveće važnosti: njihova imaginacija i dosljednost te sposobnost strateškog razmišljanja i djelovanja.

Na to se nadovezuju i izvori i modeli financiranja. Prisutnost stranih donatora i njihov strateški rad, partnerstvo i dugoročna podrška ljudima i organizacijama koji su pouzdani i dosljedni borci za slobodno i ozbiljno novinarstvo, od velike je važnosti.

Financijski mehanizmi podrške neprofitnim i manjinskim medijima u Hrvatskoj iz javnih sredstava pokazali su se kao doprinos medijskom integritetu i interesu javnosti u medijima. Stoga se bitno razlikuju od niza drugih financijskih mehanizama uspostavljenih između države i medija u našoj regiji koje smo kritički analizirali u nedavnom istraživanju Medijskog opservatorija i u njima prepoznali mehanizme kontrole i korumpiranja medija da bi služili partikularnim interesima političkih i poslovnih grupacija.⁴ Bila bi potrebna detaljnija usporedba po kojim sve osnovama se razlikuju pozitivni i negativni financijski mehanizmi usmjeravanja javnih sredstava u medije u našoj regiji. Primjetno je da su pozitivni mehanizmi u Hrvatskoj za cilj imali deprivilegirane, neprofitne medije te da su državni organi kod samog uspostavljanja tih financijskih mehanizama, definiranja kriterija za sastav organa odlučivanja i kriterija za dodjelu javnih sredstava sistematično konsultirali i uvažavali zajednicu medija kojima su ti mehanizmi namijenjeni, a i šire civilno društvo koje okružuje te medije.

Zabrinjava odsutnost uloge javnih radiotelevizija u ovom spektru dobrih praksi zaštite medijskog integriteta. One su medijske institucije koje imaju ili bi mogle imati i jak financijski okvir za realizaciju ideje o novinarstvu i medijima

ZABRINJAVA
ODSUTNOST
ULOGE JAVNIH
RADIOTELEVIZIJA
U OVOM SPEKTRU
DOBRIH PRAKSI
ZAŠTITE MEDIJSKOG
INTEGRITETA.

4 Izvještaji o financijskim odnosima između države i medija dostupni su na web stranici Medijskog opservatorija u Jugoistočnoj Evropi, <http://mediaobservatory.net/media-integrity-reports-2015>.

kao javnom dobru. U ovom našem istraživanju samo je u Hrvatskoj sugovornik spomenuo dio javne radiotelevizije – Treći program *HTV*, nastao 2012. godine – kao vrhunski programski sadržaj koji doprinosi kulturnom uzdizanju građana. I tu se pojavljuje ljudski faktor – urednik Dean Šoša kao idejni nosilac takvog programa. No realnost političke stvarnosti je takva da je po promjeni vlasti u Hrvatskoj početkom 2016. godine došlo do promjene vodstva javne radiotelevizije i sa njom je i Šoša smijenjen.

To je realnost javnih radiotelevizija u našoj regiji – i kad unutar njih izraste nešto što shvaća taj medij kao servis građana i njihove emancipacije, pitanje je samo vremena kada će morati otići.

Zato su naši primjeri dobrih praksi medija nastali u nevladinom, neprofitnom sektoru, izvan domašaja korumpiranih stranačko-političkih i poslovnih mreža. Kao anti-sistem, kaže Eldin Karić.

Kada pogledamo o kojim iznosima novca govore naši sugovornici kad opisuju svoje financijske modele, vidimo da se ne radi o velikim novcima (uzmemo li u obzir kolika sredstva se općenito pretaču kroz medije u tim državama). Eldin Karić je pred nama pokušao ocijeniti i izračunati te došao do zaključka da sve donacije neprofitnim medijima u Bosni i Hercegovini na godišnjoj razini iznose najviše pet posto onog novca koji se iz državnih organa i institucija samo kroz subvencije, donacije i sponzorstva (bez oglasa i bez javnih poduzeća) godišnje pretače u medije. Nedavno smo u okviru Medijskog opservatorija u Jugoistočnoj Evropi istraživali financijske odnose između države i medija u regiji. Radi se o jako velikim iznosima i nepreglednom nizu financijskih mehanizama. Potrebno je pristupiti temeljitoj reformi koja će uvažiti saznanja iz medijskih i antikorupcijskih analiza te potpuno revidirati medijski sistem da bi neprofitni sektor kojeg sada, ako ga tko od vodećih struktura i primjećuje, zovu „treći sektor“, postao „prvi sektor“. Neke ideje za „emancipatornu medijsku politiku“, kako to naziva Pupovac, mogu se naći i o nacrtu medijske politike i „39 mjera za demokratske medije“ kojeg je nakon dvogodišnje javne rasprave na kraju mandata u Ministarstvu kulture u Hrvatskoj za sobom ostavio odjel za medijsku politiku (Milan F. Živković, Boris Postnikov, Igor Lasić i Andrea Milat). Vjerojatno nisu sve te mjere posvuda prihvatljive, no ipak znači da ne možemo reći da ne postoje u regiji ideje kako bi morala izgledati alternativa sadašnjim korumpiranim medijskim sistemima. Bilo bi nužno izaći iz sistema u kojem ogromna javna sredstva, sredstva građana, poniknu u utrobama klijentelističkih i koruptivnih parazita iz sfere medija, oglašavanja i politike, dok novinarstvo u javnom interesu, u interesu građana naše regije, financiraju strani donatori.

Među pozitivnim primjerima medija i novinarstva u regiji dominiraju oni koji se bave istraživačkim novinarstvom. Istraživačko novinarstvo je u mnogim karakteristikama ono što neki zovu i analitično, kritično novinarstvo, no može značiti i uže – novinarski rad na otkrivanju korupcije i organiziranog kriminala. Naš zaključak je da bi bilo dobro da u spektru ideja koje razmatraju i napora koje ulažu novinari, stručnjaci, malobrojni emancipirani političari, te donatori

BILO BI NUŽNO
IZAĆI IZ SISTEMA U
KOJEM OGROMNA
JAVNA SREDSTVA,
SREDSTVA GRAĐANA,
PONIKNU U UTROBAMA
KLIJENTELISTIČKIH
I KORUPTIVNIH
PARAZITA IZ SFERE
MEDIJA, OGLAŠAVANJA
I POLITIKE, DOK
NOVINARSTVO U
JAVNOM INTERESU, U
INTERESU GRAĐANA
NAŠE REGIJE,
FINANCIRAJU STRANI
DONATORI.

u vezi sa tim kako u regiji spasiti novinarstvo kao javnu službu, prevlada šire razumijevanje kritičkog i analitičkog novinarstva, te istraživačkog novinarstva kao dijela toga. Usmjerenje snaga samo u polje istraživanja zloupotreba moći i obavještavanja građana o negativnim, razornim pojavama korupcije u društvu, bez istovremene podrške revitalizaciji drugih zahtjevnih novinarskih žanrova, npr. kulturnih rubrika (kulturne kritike), reportaža, vanjskopolitičkih rubrika, ograničavaju širinu raspona saznanja koja bogate građane i njihovu mogućnost širokog sagledavanja događaja u društvu i angažiranja kao informiranih, kulturno osviještenih i aktivnih građana.

BIBLIOGRAFIJA

- Lucić, P., *Journalism taken from journalists*, video izjava. Dostupno na: <http://mediaobservatory.net/radar/journalism-taken-journalists>. Uvid: 12. mart 2016.
- Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Nacrt prijedloga medijske politike Republike Hrvatske do 2020. godine*, Zagreb, 30. septembar 2015.
- Petković, B. (ur.), *Media integrity matters: Reclaiming public service values in media and journalism*, SEE Media Observatory, Peace Institute, Ljubljana, 2014.
- Savet za borbu protiv korupcije Vlade Republike Srbije, *Izveštaj o pritiscima i kontroli medija u Srbiji*, 19. septembar 2011.
- Savet za borbu protiv korupcije Vlade Republike Srbije, *Izveštaj o vlasničkoj strukturi i kontroli medija u Srbiji*, Beograd, 26. februar 2015.
- Savet za borbu protiv korupcije Vlade Republike Srbije, *Izveštaj o mogućem uticaju institucija javnog sektora na medije kroz plaćanje usluga oglašavanja i marketinga*, 24. decembar 2015.
- SEE Media Observatory, *Media integrity reports 2015*. Dostupno na: <http://mediaobservatory.net/media-integrity-reports-2015>. Uvid: 12. mart 2016.

POPIS INTERVJUA

- Leila Bičakčić, 18. decembar 2015.
- Ivica Đikić, 21. januar 2016.
- Gordana Igrić, 29. februar 2016.
- Eldin Karić, 18. decembar 2015.
- Prof. dr. Mirosav Milićević, 29. februar 2016.
- Prof. dr. Milorad Pupovac, 21. januar 2016.
- Brankica Stanković, 29. februar 2016.
- Aleksandar Trifunović, 16. i 17. mart 2016. (e-poštom)
- Milan F. Živković, 21. januar 2016.

AUTORICA

BRANKICA PETKOVIĆ magistrirala je sociologiju kulture na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Ljubljani. Istraživačica je i voditeljica projekata u Mirovnom institutu, institutu za suvremene društvene i političke studije u Ljubljani.

Ovaj izvještaj nastao je uz finansijsku podršku Fondacije za otvoreno društvo i Evropske unije. Za sadržaj ovog izvještaja isključivu odgovornost snose Mirovni institut i autorica i on ni na koji način ne odražava stavove Fondacije za otvoreno društvo i Evropske unije.

AUTORICA Brankica Petković IZDAVAČ Mirovni institut, institut za suvremene društvene i političke studije, Metelkova 6, 51-1000 Ljubljana, Slovenija, <<http://www.mirovni-institut.si>>. OBLIKOVANJE DAK, Ljubljana, lipanj 2016

POZITIVNI PRIMJERI
ZAŠTITE MEDIJSKOG INTEGRITETA
ANTI-SISTEM ILI
KAKO SPASITI NOVINARSTVO

Ovaj izvještaj nastao je u okviru projekta Medijski opservatorij u Jugistočnoj Evropi, <http://www.mediaobservatory.net>.